

Щрихи от творчеството на Павел Вежинов

100 години от рождението на писателя

Творчеството на Павел Вежинов е една малка „вселена“ в българската литература. Привърженик на фантастичния реализъм, той оставя богато и разнообразно наследство – разкази, повести, романи, научна фантастика. Забележителното му дело го поставя сред най-значимите автори през втората половина на 20 век. Той пише книги, актуални за момента, отдава много енергия на журналистическа и обществена дейност, с живия си ум и талант изиграва голяма роля за създаването на професионално българско кино. Писател урбанист, той се интересува от психиката на градския човек, от сенчестите страни на неговата природа; от космоса на човешката душа. Привлича го тайнственото, загадъчното и във всемирното битие, и в живота на човека. От първите книги „Улицы без паваж“, „Дни и вечери“ през криминално-приключенските романи за юноши и възрастни

„Следите остават“, „Произшествие на тихата улица“, „Кутия за енфие“, „Дъх на бадеми“, в хумористичните разкази „Мека мебел“, „Невероятни истории“, дори и в неговите научно-фантастични произведения „Сините пеперуди“, „Гибелта на Аякс“ се очертава хуманистичната концепция на писателя за човека като абсолютна, незаменима ценност. Най-често героите на Павел Вежинов са интелегенти – журналисти, писатели, художници, композитори. Авторът фокусира вниманието си върху образа на интелектуалеца, анализирайки героя в конкретната среда на повествователното действие. Персонажите, изживявайки собствените си душевни драми, обикновено намират търсения миг на щастие именно в процеса на творчеството или пък в онзи решителен духовен размисъл, към който ги принуждават събитията. „Нощем с белите коне“, „Барьерата“, „Езерното момче“, „Белият гущер“,

„Везни“, „Синият камък“... И навсякъде той брани своя идеал за човека и обществото, въздига емоционалното отношение към света, творческия устрем. Противопоставя богатия емоционален свят на академик Урумов на изсушения прагматизъм на младите, летенето на Доротея срещу страха и ограничеността на композитора, полета на фантазията на Езерното момче срещу педантизма на учителите... А амнезията и стремежът към самоидентификация във „Везни“ са вече едно осмисляне на индивида в контекста на историческата приемственост.“

Поривът на човека да проникне в космоса на собствената си душа, вечният стремеж към съвършенство се интерпретират с тънък художествен усет и ярко изявен психологически подход в едно от върховите постижения на писателя – романа „Нощем с белите коне“. Ярка изява на съществуването е образът на академик Урумов, създаден въз основа на едно задълбочено проникване и изследване на духовния свят на съвременния човек. Майсторското представяне на образи и случки достига истинска естетическа наслада, а широкото нравствено, психологическо и мирогледно разкриване на характерите въвежда в основни проблеми на човешкото съществуване. А посланията на съдбовното са „закодирани“ в образите на картината – белите коне, които препускат към непостижимото.

Вежинов създава фантастични, невероятни за всекидневието ни ситуации, за да изследва и от тази гледна точка поведението на човека, да разкрие такива страни от неговото мислене, етика и чувства, които не биха се проявили в обикновения делник.

Безспорен връх в творчеството на Павел Вежинов е повестта „Барьерата“, като основният акцент е поставен върху преградите, които

ни делят от емоционалното и невъзможността за разбирането му в аспекта на рационалния свят, в който живеем. Повестта е своеобразна изповед на композитора Антони Манев, който среща странното момиче Доротейя. Тази болна девойка, дошла сякаш от друго измерение на света, докосва със своята истина трезвия и рационален мъж. Той се сближава с младата Доротейя, която е преживяла потресаващи унижения и страдания в семейството си. Приема я в дома си и всеки ден с удивление открива необикновените ѝ дарби. За хората Доротейя е душевно болна, лекуват я в психиатрия, но болестта ѝ всъщност се състои в това, че тя долавя в личното си битие неограничената и безкрайна човешка природа – тя може да лети.

Една вечер Антони и Доротейя излизат на терасата на апартамента, тя го хваща за ръка и сякаш подети от невидима сила, двамата политат. След тази случка Антони прекарва няколко дни завладян от объркване и страх и за да се отърси от натрапчивите си мисли, заминава в провинцията. Когато се връща обаче, Доротейя не е в дома му. Намирам я чак на другия ден – мъртва, паднала при своя летеж между панелените сгради. Оказва се, че в този свят има място за всички, само не и за Доротейя. Защото само тя не зачита изкуствените прегради на предразсъдъците, защото само тя е готова не да прескочи, а да прелети като птица над бариерата, която ѝ отрежда комфортна, изпълнена с компромиси обикновеност и нормалност в добре уредения апартамент на композитора, която я лишава от небето и от звездите.

Най-трагично е разминаването на Доротейя с Антони – защото, създавайки своите творби, той преминава отвъд реалния свят в други, неподвластни на обикновения човек селения – на неизразима с думи хармония, чието възплъщение е ранимата Доротейя. Срещата с Доротейя е шансът на композитора, но и изпитание на духовната, на нравствената му природа, на желанието и способността му да се откъсне от земната гравитация. Срещата с Доротейя представя съприкосновението с чудноватото, с феномена.

Антони остава в своя свят – „никога нямаше да стигна по-високо от тая нагорещена от слънцето гола бетонна площадка“... Загубил е звездното небе, звездите – „... просто няха криле за тях. Или пък няха сили.“ Мисълта му за мъртвата Доротейя обаче за първи път се разминава с логическите схеми: „може би нарочно е прибрала крилето. А може би внезапно за себе си е загубила сили...“ За първи път Антони не търси тайната на това странно създание. Лудостта, а може би нормалността на Доротейя е неизлечима. Тя не е в летенето, не е в дистанцията от конкретната битова обстановка, не е и в телепатичните ѝ способности. Лудост се оказва най-естественото ѝ желание – в полета да не бъде сама, да изведе в безпределите, в безграничността друго човешко същество – блян за споделена извисеност.

Антони е този, който не успява да прекрачи трайно отвъд. Неговото пребиваване в света на Доротейя е само временно, то е просто „екскурзия“ в страната на невъобразимото, и това е същността на неговата душевна колизия – той ще остане винаги пред бариерата, знаейки, че тя съществува и че зад нея започва това, което отдавна е търсел. „Бариерата“ е двойно препятствие – от една страна, пред героя – да надскочи егоизма, посредствеността, гласа на здравия разум, от друга страна, пред самото повествование – да повярва в изключителното, невъзможното, макар и изправено пред спънката на материалистическото мислене, на задължителното материалистическо обяснение за уникалните възможности на Доротейя.

„Повестта успява да се справи с това препятствие чрез отворения финал, чрез отказа да потърси категорично обяснение на случилото се, чрез дистанцирането от научните обяснения, квалифицирайки ги като „съмнителни научни истини“, чрез усъмняване в медицинската диагноза за лудостта на Доротейя, за да утвърди невидимите, макар и прекършени криле на човешкия порив към безграничното.“ Да представи „бариерата“ като неизменната стена между умовете, било то здравия и болния, като фината граница в общуването, чието преминаване ще разруши душевното равновесие на Доротейя, като мисловната бариера, зад която става осъществим полетът, какъвто и „иносказателен потенциал“ да крие този образ. „Бариерата“ е един вълнуващ символ на порива да се издигнеш над себе си и над ограничените територии на простите истини. „Бариерата“ е една прекрасна притча за бариерите, които сами си поставяме или се появяват вътре в нас, за видимата и невидимата бариера, която препречва житейски ситуации

и съдби, хора и поколения; за границата между реалността и мечтата, идеала за хармония и човешко щастие. И за това, че бариерите на недоверие и неразбиране са много трудно преодолими, а да повярваш в невероятното е практически невъзможно.

Снежана Таскова

